v.z.w. ARABEL

ARABEL a.s.b.l.

NIEUWSBRIEF VAN DE

BELGISCHE ARACHNOLOGISCHE VERENIGING

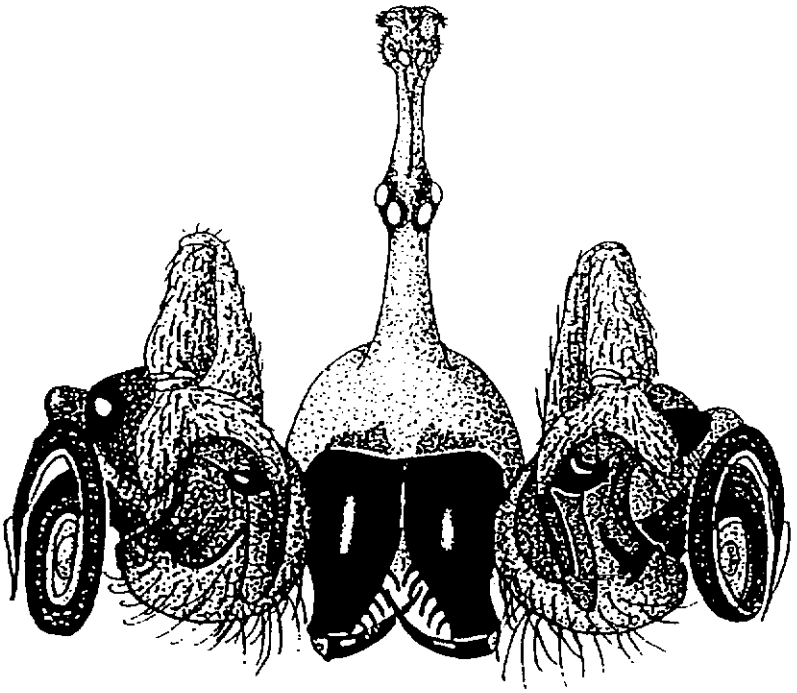

FEUILLE DE CONTACT DE LA

SOCIÉTÉ ARACHNOLOGIQUE DE BELGIQUE

ISSN 0774-7225

Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver.

Volume 13 (2)

1998

v.z.w. ARABEL/ARABEL a.s.b.l.

Voorzitter/Président:	**Jean-Pierre Maelfait** **Instituut voor Natuurbehoud** **Kliniekstraat 25** **1070 Brussel**
Ondervoorzitter/Vice-Président:	**Léon Baert** **K.B.I.N.** **Vautierstraat 29** **1000 Brussel**
Secretaris/Sécrétaire:	**Rudy Jocqué** **K.M.M.A.** **Steenweg op Leuven** **3080 Tervuren**
Penningmeester/Trésorier:	**Robert Bosmans** **Ooievaarstraat 98** **9000 Gent**
Bibliothecaris/Bibliothécaire:	**Robert Kekenbosch** **p/a Entomologie** **I.r.Sc.N.B.** **rue Vautier 29** **1000 Bruxelles**
Overige bestuursleden/ **Autres membres du bureau:**	**Mark Alderweireldt, Jean Kekenbosch**
Nieuwsbriefredactie/ **Rédaction feuille de contact:**	**Redactie Nieuwsbrief ARABEL** **p/a Laboratorium voor Ecologie** **Ledeganckstraaat 35** **9000 Gent**
Leescommissie Nieuwsbrief/ **Comité de lecture feuille de contact:**	**M. Alderweireldt, L. Baert, R. Bosmans,** **J.-F. Hermanns, R. Jocqué, J.-P. Maelfait** **J. Kekenbosch, R. Kekenbosch,**
Lidgeld/Côtisation: **Rekening/Compte:**	**500,- F** **001-1662395-85 of/ou** **000-1651202-68** **"ARABEL-lidgeld/côtisation"**

Faunistische bijdrage tot de kennis van de araneofauna van enkele weinig onderzochte regio's in België. Deel 5. West- Limburg.

M. Janssen

Weg naar Ellikom 128, B-3670 Meeuwen

Samenvatting

Deze bijdrage geeft de resultaten van meerdere vangstcampagnes in West- Limburg (België). In totaal werden 158 spinnesoorten verzameld. Faunistisch interessante soorten voor België en Vlaanderen zijn ondermeer Zodarion rubidum *Simon en* Maro sublestus *Falconer.*

Résumé

Cette contribution résume les résultats des plusieurs campagnes d'échantillonage à l'ouest de la province de Limbourg (Belgique). Au total 158 espèces d'araignées ont été récoltées. Les captures de Zodarion rubidum *Simon et* Maro sublestus *Falconer ont une grande valeur faunistique pour la Belgique et la Flandre.*

Summary

This contribution summarises the results of several sampling campaigns in the west of Limburg (Belgium), where 158 different spider species are collected. Faunistically most interesting species for Belgium and Flanders are Zodarion rubidum *Simon and* Maro sublestus *Falconer.*

Inleiding

Gedurende meerdere jaren deed N.Thys onderzoek naar de verspreiding en het voorkomen van loopkevers in verschillende UTM 10km-hokken in de regio West-Limburg. Van deze gelegenheden werd gebruikt gemaakt om tevens de aanwezige spinnen te onderzoeken. In deze bijdrage worden de resultaten gepresenteerd betreffende de araneofauna.

Materiaal en methode

Het onderzoek naar bodemaktieve ongewervelden gebeurde in drie verschillende U.T.M. 10 x 10 km. hokken: FS 45, FS 46 en FS 56. In verscheidene habitattypen: droog en nat naald-, loof-, en broekbos, heide, hakhoutpercelen e.d. werden bodemvallen, gevuld met een formoloplossing (4%), geplaatst en op geregelde tijdstippen geledigd.

Overzichten van de bemonsterde stations, de bemonsteringsdata en het aantal bodemvallen met soortenaantal worden gegeven in Tabellen 1 en 2.

Resultaten en discussie

Door de grote verscheidenheid aan biotopen, het aantal bodemvallen per station en verschillende bemonsteringsperiodes, is een kwantitatieve analyse van de bekomen gegevens niet aangewezen. Overigens was dit niet het opzet van het onderzoek.
Daarom zijn in Tabel 3 het totaal aantal gevangen soorten per sexe en per station samengevat weergegeven. In totaal werden 5856 adulte spinnen verzameld, verdeeld over 17 families en 158 soorten. Enkele faunistisch interessante soorten voor België en Vlaanderen worden hieronder kort behandeld.

Zodarion rubidum Simon

Dit zogenaamd 'Sepia mierenetertje' werd in de periode 1 V- 7 VII 1996 in de omgeving van de terril te Beringen verzameld. Het relatief grote aantal specimen (86/9) dat gevangen werd kan er op wijzen dat deze soort zich in dit stenige open biotoop thuisvoelt. Het is een zuidelijke soort die hier haar Noord-areaalsgrens bereikt.Terrils van steenkoolmijnen in Limburg hebben trouwens meerdere opvallende gelijkenissen met 'carrières' uit het Zuiden van België, zoals de grijszwarte ondergrond (schieferstenen),plaatselijk een kalkminnende flora en meerdere soorten spinnen (JANSSEN, 1997).
Voor zover bekend is dit de eerste vindplaats voor de provincie Limburg. Reeds bekend van de provincies Brabant, Luik en Namen (RANSY & BAERT, 1987; HERMANS & BASTIN, 1989).

Maro sublestus Falconer

M. sublestus werd vrij recent voor het eerst gemeld in een elzenbroek van het'Walenbos' te Tielt-Winge (Vlaams-Brabant) (DE KNIJF *et al.*, 1994). De vangst van dit uiterst klein spinnetje (1 mm.) in de vallei van de Winterbeek te Tessenderlo is dan ook de tweede gepubliceerde vindplaats voor België. Slechts één mannetje werd gedurende de vangperiode 23 IV- 13 V 1997 aangetroffen in een matig voedselrijk hooiland.
Door de geringe afmetingen en de relatief bleke kleur van carapax en abdomen, kan deze kleine Linyhiinae gemakkelijk over het hoofd gezien worden of zelfs als een juveniel.De fenologie en het biotoop sluiten aan bij de bevindingen van hogergenoemde auteurs en met de literatuurgegevens. Ook in N. en M.-Europese landen vrij zeldzaam (HEIMER & NENTWIG, 1991) (MAURER & HÄNGGI, 1990).

Tabel 1. **Overzicht van de bemonsterde stations met aanduiding UTM 10km-hok.**

station	gemeente	UTM 10km-hok	plaatsbepaling
A	Ham	FS. 46	Kepkensberg: loof-, naaldhout, heide
B	Ham	FS. 46	hakhoutpercelen, weide, slootkanten, omgeving Kepkensberg
C	Ham	FS. 46	de Rammelaars: hooiland, broekbos, beukenbos, reservaat
D	Ham	FS. 56	omgeving oude spoorwegberm begroeid met struwelen
E	Tessenderlo	FS. 56	omgeving Albertkanaal: grasland, struwelen
F	Tessenderlo	FS. 45	vallei van de Winterbeek: Oosterbergen: broekbossen, hooiland, grasland
G	Beringen	FS. 56	omgeving terril voormalige steenkoolmijn

Een behoorlijk aantal andere ' Rode lijst 'spinnen (MAELFAIT *et al*, 1998), die sterk gebonden zijn aan zeldzame , kwetsbare en/of bedreigde biotopen zoals droge heide, droge schrale graslanden, moerasbossen enz. werden in verscheidende UTM 10km-hokken aangetroffen: *Phaeocedus braccatus, Xysticus ferrugineus, Bianor aurocinctus, Hygrolycosa rubrofasciata, Xerolycoa miniata, Steatoda albomaculata, Steatoda phalerata,* en *Sintula cornigera.*

Besluit

Eens te meer blijkt dat ook zulke kleine landschapselementen een rijke bodemfauna bezitten en verrassende soorten herbergen (zie ook ALDERWEIRELDT *et al.*, 1991, 1992 en JANSSEN *et al.*,1994). Dergelijke onderzoeken zijn dan ook belangrijk niet alleen voor de verspreiding en het voorkomen van bepaalde ongewervelden, maar ook voor allerhande catalogi en tevens voor het natuurbehoud in het algemeen.
Enkele recent uitgevoerde onderzoeken in de regio te Heppen -Leopoldsburg (ALDERWEIRELDT *et al.*, 1997); in de vallei van de Zwarte Beek te Koersel (DECLEER *et al.*, 1989) (CREVECOEUR, 1996) en te Gerhoeven- Ham (JACOBS *et al.*, 1989), leverden respectievelijk 166, 177 en 32 spinnesoorten op.Samen met voorliggend verslag zijn meer dan 250 verschillende soorten aangetroffen in 5 aangrenzende UTM 10km-hokken (FS-45, FS-46, FS-55, FS-56 en FS-66).

Dankwoord

Dank aan L. Baert, J.-P. Maelfait, M. Alderweireldt, L. Crevecoeur en N. Thys voor het verlenen van gepaste hulp op diverse domeinen.

Literatuur

ALDERWEIRELDT, M., DESENDER, K., MAELFAIT, J.-P. & POLLET, M. (1991). Faunistische bijdrage tot de kennis van de araneofauna van enkele weinig onderzochte regio's in België. Deel 1. De Westhoek en het Zuidwestvlaamse heuvelland. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver., 6(3): 2-5.

ALDERWEIRELDT, M., DESENDER, K., MAELFAIT, J.-P. & POLLET, M. (1991). Faunistische bijdrage tot de kennis van de araneofauna van enkele weinig onderzochte regio's in België. Deel 2. Tielt, Waregem en het Noorden van Henegouwen. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver., 6(3): 6-8.

Tabel 2. Overzicht van de bemonsteringsdata met totaal aantallen bodemvallen, individuen en soorten.

station	periode	aantal bodemvallen	aantal individuen	aantal soorten
A	20 III- 27 IX 1995	3	181	42
B	21 V- 15 IX 1996	5	438	56
C	21 V- 15 VIII 1996	3	225	26
D	21 V- 15 IX 1996	1	38	15
E	21 V- 13 X 1996	2	94	26
F	2 IV 1997 - 7 V 1998	25	4212	124
G	15 IV - 28 X 1996	7	668	58

ALDERWEIRELDT, M. & DESENDER, K., (1992). Faunistische bijdrage tot de kennis van de araneofauna van enkele weinig onderzochte regio's in België. Deel 3. Het zuiden van Oost-Vlaanderen. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver., 7: 3-6.

ALDERWEIRELDT, M. & MAES, D. (1997). De spinnenfauna van de ' vallei van de Grote Beek' en van de ' Immertse heide' in Heppen-Leopoldsburg (Limburg, België). Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver., 12(3): 53-62.

CREVECOEUR, L. (1996). Enkele zeldzame spinnen uit Limburg. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver., 11(1): 11-12.

DECLEER, K. -1989- Voorlopige soortenlijst en synecologie van de spinnen (Araneae) van het Natuurreservaat 'De Zwarte Beek' (Koersel- Beringen, Limburg). *Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver.*, 11:19-29.

DE KNIJF, G., MAELFAIT, J.-P. & BOSMANS, R. (1994). *Maro sublestus* Falconer,1915: nieuw voor de Belgische fauna. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver., 9(2): 53-54.

HEIMER, S. & NENTWIG, W. (1991). Spinnen Mitteleuropas. Verlag Paul Parey, 543pp.

HERMANNS, J. & BASTIN, J. (1989). Rapport de l'excursion d'Arabel du 25 juin 1988 aux carrières de Montfort (Prov. De Liège). *Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging.*, 10:11-12.

JACOBS, J. & DECLEER, K. (1989). Verslag van de Arabel-excursie naar het natuurreservaat ' De Rammelaars' (Gerhoeven- Ham) op 26 september 1987. *Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging,* 12: 23-24.

JANSSEN, M., MAELFAIT, J.-P., ALDERWEIRELDT, M. & DESENDER, K. (1994). Faunistische bijdrage tot de kennis van de araneofauna van enkele weinig onderzochte regio's in België; Deel 4. Noord Limburg. *Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver.*, 9(3): 72-81.

JANSSEN, M. (1997) Merkwaardige spinnenfauna op de terril te Waterschei (Limburg, België). *Likona jaarboek 1996:* 37-44.

MAELFAIT, J.-P., BAERT, L. JANSSEN, M. & M. ALDERWEIRELDT (1998). A Red list for the spiders of Flanders. *Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen* 68: 131-142.

MAURER, R. & HÄNGGI, A. (1990). Catalogue des araignées de Suisse. *Documenta Faunistica Helvetiae* 12, *Centre suisse de cartographie de la faune.*

RANSY, M. & BAERT, L. (1987). Catalogue des araignées de Belgique. Cinquième partie. Anyphaenidae, Argyronetidae, Atypidae, Dysderidae, Mimetidae, Nesticidae, Oonopidae, Oxyopidae, Pholcidae, Pisauridae, Scytodidae, Segestriidae, Eusparassidae, Zodariidae et Zoridae. *Documents de Travail de l'I.R.Sc.N.B.*, nr. 46: 25 pp.

Tabel 3. Overzicht van het totaal aantal gevangen soorten in alfabetische volgorde per sexe en per station (mm/ww).

	A	B	C	D	E	F	G
AGELENIDAE							
Cicurina cicur (Fab.)	-	-	-	-	-	4/-	1/2
Coelotes terrestris (Wider)	-	-	-	1/-	-	-	-
Tegenaria agrestis (Walck;)	1/-	-	-	-	-	-	-
Tegenaria picta Simon	-	-	-	-	-	26/11	1/-
ANYPHAENIDAE							
Anyphaena accentuata (Walck.)	-/1	-	-	-	-	-	-
ARANEIDAE							
Cercidia prominens (Westr.)	-	-	-	-	-/1	1/-	-
CLUBIONIDAE							
Clubiona comta C.L.Koch	1/-	-	-	-	1/-	1/1	1/-
Clubiona lutescens Westr.	-	2/-	3/1	-	-	2/-	-
Clubiona neglecta O.P.-Camb.	-	-	-	-	-	3/-	-
Clubiona pallidula (Clerck)	-	1/-	-	-	-	2/-	-
Clubiona reclusa O.P.-Camb.	-	-	-	-	-	3/-	-
Clubiona terrestris Westr.	1/-	1/-	-	-	-	1/2	-
GNAPHOSIDAE							
Drassodes cupreus (Blackw.)	-/1	-	-	-	-	1/-	-/1
Drassodes pubescens (Thorell)	1/-	-	-	-	-/1	-	6/1
Drassyllus lutetianus (L.Koch)	-	2/-	-	-	-	3/-	-
Drassyllus pusillus (C.L.Koch)	-	-	-	-	-/1	7/3	3/-
Haplodrassus signifer (C.L.Koch)	-	-	-	-	1/-	7/2	3/1
Haplodrassus silvestris (Blackw.)	-	3/3	1/3	1/-	2/2	29/6	-
Micaria pulicaria (Sund.)	-	-	-	-	-	1/1	-
Phaeocedus braccatus (L.Koch)	-	-	-	-	-	-	2/-
Trachyzelotes pedestris (C.L.Koch)	-	1/-	-	-	-	-	-
Zelotes latreillei Simon	1/-	-	-	-	-	29/7	-
Zelotes petrensis (C.L.Koch)	2/-	2/1	-	-	7/-	14/3	36/32
Zelotes subterraneus (C.L.Koch)	-	1/-	-	-	-	7/3	-
HAHNIIDAE							
Hahnia helveola Simon	-	-	-	-	-	1/-	-
Hahnia montana (Blackw.)	3/-	-	-	-	-	-/1	-
LINYPHIIDAE							
Agyneta decora (O.P.-Camb.)	-	-	-	-	-	2/-	-
Agyneta subtilis (O.P.-Camb.)	-	1/1	-	-	-	4/-	-
Araeoncus humilis (Blackw.)	-	-	-	-	-	1/-	-
Bathyphantes approximatus (O.P.-Camb.)	-	1/-	-	-	-	2/2	-
Bathyphantes gracilis (Blackw.)	-/1	-	1/-	-	-	5/5	1/-
Bathyphantes nigrinus (Westr.)	-	-	-	-	-	1/2	-
Bathyphantes parvulus (Westr.)	1/-	9/-	-/1	-	-	23/14	-
Centromerita bicolor (Blackw.)	-	-	-	-	-	12/11	-
Centromerita concinna (Thorell)	-/4	-	-	-	-	2/2	-
Centromerus aequalis (Westr.)	1/-	-	-	-	-	-	-
Centromerus dilutus (O.P.-Camb.)	-	-	-	-	-	1/-	-
Centromerus prudens (O.P.-Camb.)	-	-	-	-	-	2/-	-
Centromerus sylvaticus (Blackw.)	-	-	-	-	-	74/24	-/2
Ceratinella brevis (Wider)	-/1	-	-	-	-	24/7	-/1
Ceratinella scabrosa (O.P.-Camb.)	-	-/1	1/-	-	-	13/1	-
Cnephalocotes obscurus (Blackw.)	5/-	-	-	-	-	-	-
Dicymbium n. brevisetosum Lock.	-	-	-	-	-	15/-	-
Dicymbium tibiale (Blackw.)	-	-	2/-	-	-	11/17	-/1
Diplocephalus picinus (Blackw.)	1/-	13/-	3/-	-	-	71/5	1/-
Diplostyla concolor (Wider)	-	30/25	7/2	-	2/3	100/107	2/6
Dismodicus bifrons (Blackw.)	-	-/1	-	-	-	-	-
Erigona atra (Blackw.)	-	4/-	-	-	-	83/5	1/-
Erigone dentipalpis (Wider)	-	-	-	-	-	26/2	-
Gnathonarium dentatum (Wider)	-	-	-	-	-	1/1	-

	A	B	C	D	E	F	G
Gonatium rubens (Blackw.)	-	-	-	-	-	-/1	-/1
Gongylidiellum vivum (O.P.-Camb.)	-	-	-	-	-	3/-	-
Gongylidium rufipes (Sund.)	-	1/4	-/1	-	1/-	6/6	-
Hylyphantes graminicola (Sund.)	-	-	-	-	-	-/1	-
Hypomma bituberculatum (Wider)	-	-	-	-	-	3/1	-
Lepthyphantes ericaeus (Blackw.)	-	2/-	-	3/2	-	10/2	-/1
Lepthyphantes flavipes (Blackw.)	-	-/3	-/1	-	-	11/36	-
Lepthyphantes insignis O.P.-Camb.	-	-	-	-	-	-/1	-
Lepthyphantes mengei Kulcz.	2/2	4/4	1/-	-	2/2	8/9	-
Lepthyphantes minutus (Blackw.)	-	-	-	-	-	-/1	-
Lepthyphantes pallidus (O.P.-Camb.)	-	1/1	-/1	-	-/1	18/24	5/2
Lepthyphantes tenebricola (Wider)	-	-	-	-	-	1/1	-
Lepthyphantes tenuis (Blackw.)	2/1	-	-	-	1/-	14/17	6/3
Lepthyphantes zimmermanni Bertk.	-	1/-	-	-	-	2/7	-
Linyphia hortensis Sund.	-	-	-	-	-	4/2	-
Lophomma punctatum (Blackw.)	-	-	-	-	-	2/-	-
Macrargus rufus (Wider)	-	-	-	-	-	21/21	-
Maro sublestus Falc.	-	-	-	-	-	1/-	-
Maso sundevalli (Westr.)	-	-	-	-	-	2/-	-
Meioneta mollis (O.P.-Camb.)	-	-	-	-	-	26/5	-
Meioneta rurestris (C.L.Koch)	-	-	-	-	-	2/2	9/3
Meioneta saxatalis (Blackw.)	-	1/1	-	-	-	12/-	-
Micrargus herbigradus (Blackw.)	1/-	-/1	-	1/-	1/-	18/11	-/1
Micrargus subaequalis (Westring)	-	-	-	-	-	-	1/-
Microneta viaria (Blackw.)	1/-	1/-	4/4	1/5	1/-	71/17	1/1
Neriene clathrata (Sund.)	1/-	-	-	-	-	12/3	-
Neriene emphana (Walck.)	-/1	-	-	-	-	-	-
Neriene montana (Clerck)	-	-	-	-	-	1/-	-
Neriene peltata (Wider)	-	-	-	1/-	-	-	-
Oedothorax fuscus (Blackw.)	-	-	-	-	-	4/12	-
Oedothorax gibbosus (Blackw.)	-	-	-	-	-	2/8	-
Oedothorax retusus (Westr.)	-	23/4	3/10	-	-	10/7	-
Oedothorax tuberosus (Blackw.)	-	3/4	12/21	-	-	8/-	-
Pelecopsis parallela (Wider)	-	1/-	-	-	-	-	23/36
Pocadicnemis juncea L. & M.	5/1	1/-	-	-/2	-	7/1	1/-
Pocadicnemis pumila (Blackw.)	-	-	-	-	-	1/-	-
Porrhomma campbelli F.O.P.-Camb.	-/1	-	-	-	-	3/6	-
Porrhomma oblitum (O.P.-Camb.)	-	--	-/1	-	-	1/-	-
Porrhomma pygmaeum (Blackw.)	-	-	-	-	-	1/-	-
Prinerigone vagans Aud.	-	-	-	-	-	1/-	-
Saaristoa abnormis (Blackw.)	-	-	2/-	-/1	-	2/-	-
Sintula cornigera (Blackw.)	1/-	-	-	-	-	-	-
Stemonyphantes lineatus (Linn.)	-	-	-	-	-	-	4/1
Tallusia experta (O.P.-Camb.)	-	-	-	-	-	3/2	-
Tapinocyba insecta (L.Koch)	-	-	-	-	-	3/-	-
Tapinopa longidens (Wider)	-	-	-	-	-	-	2/-
Tiso vagans (Blackw.)						15/7	
Walckenaeria acuminata Blackw.	-/2	-/1	-	-	-/1	14/17	-
Walckenaeria antica (Wider)	-/1	-	-	-	-/2	1/-	-
Walckenaeria atrotibialis (O.P.-Camb.)	-/1	-	-	-	-	8/-	-
Walckenaeria cucullata (C.L.Koch)	1/-	-	-	-	-	2/2	-
Walckenaeria cuspidata (Blackw.)	-	-/8	-/9	-	-	3/-	-
Walckenaeria nudipalpis (Westr.)	-	-/1	-/1	-	-	4/5	-
Walckenaeria obtusa Blackw.	-	-	-	-	-	11/10	-
LIOCRANIDAE							
Agroeca brunnea (Blackw.)	3/2	-/2	-/2	-/5	-	19/16	-
Agroeca proxima (O.P.-Cambr.)	-	-	-	-	-	-	13/1
Phrurolithus festivus (C.L.Koch)	-	1/-	-	2/2	9/7	3/1	8/12
LYCOSIDAE							
Alopecosa barbipes (Sundevall)	-	-	-	-	-	-	1/1
Alopecosa cuneata (Clerck)	-	-	-	-	-	164/33	1/-

	A	B	C	D	E	F	G
Alopecosa pulverulenta (Clerck)	6/2	-/1	-	-	-/1	431/85	3/1
Arctosa leopardus (Sund.)	-	1/-	-	-	-	11/1	1/-
Hygrolycosa rubrofasciata (Ohlert)	-	-	-	-	-	1/1	-
Pardosa amentata (Clerck)	-	-	-	-	-	194/67	-/7
Pardosa hortensis (Thorell)	-	-/14	-	-	-	-	73/29
Pardosa lugubris (Walck.)	5/1	12/14	-	-/1	-	44/5	1/1
Pardosa monticola (Clerck)	-	-	-	-	1/1	-	-
Pardosa nigriceps (Thorell)	-	-	-	-	1/-	2/-	1/-
Pardosa palustris (Linn.)	-	-	-	-	1/-	95/12	1/-
Pardosa prativaga (L.Koch)	-	50/7	1/-	-	-	192/31	1/-
Pardosa pullata (Clerck)	-	2/1	-	-	-	169/112	3/3
Pirata hygrophilus Thorell	1/1	76/14	101/21	-	-	273/74	-
Pirata latitans (Blackw.)	-	6/-	-/1	-	-	20/3	-
Pirata piraticus (Clerck)	-	3/1	-	-	-	4/-	-
Pirata tenuipalpis Simon	-	1/3	-	-	-	-	-
Trochosa ruricola (Degeer)	-	-	-	-	-	34/3	-
Trochosa spinipalpis (F.O.P.-Cambr.)	-	-	-	-	-	28/1	-
Trochosa terricola Thorell	66/30	1/2	-	-/2	-	301/49	20/-
Xerolycosa miniata (C.L.Koch)	-	-	-	-	11/13	-	-
Xerolycosa nemoralis (Westring)	2/0	-	-	-	-	-	63/22
PHILODROMIDAE							
Philodromus dispar Walck.	-	2/-	-	-	-	-	-
PISAURIDAE							
Pisaura mirabilis (Clerck)	-	-/1	-	-	-	-/1	-/1
SALTICIDAE							
Aelurillus v-insignitis (Clerck)	-	-	-	-	-	-	31/5
Ballus chalybeius (Walck.)	2/-	-	-	-	-	1/-	1/-
Bianor aurocinctus (Ohlert)	-	-	-	-	-	-	1/-
Euophrys frontalis (Walck.)	1/-	1/-	-	1/2	-	21/3	1/-
Pellenes tripunctata (Walck.)	-	-	-	-	-	-	3/-
Phlegra fasciata (Hahn)	2/-	-	-	-	1/-	-/1	-
Myrmarachne formicaria (De Geer)	-	-	-	-	4/-	-	-/1
TETRAGNATHIDAE							
Pachygnatha clercki Sund.	-	-	1/-	-	-	13/13	-
Pachygnatha degeeri Sund.	-	-	-	-	-	40/45	-
THERIDIIDAE							
Achaearanea simulans (Thorell)	-	-/1	-	-	-	-	-
Crustulina guttata (Wider)	-	1/-	-	-	-	3/-	1/-
Enoplognatha thoracica (Hahn)	-	-	-	-	-	6/1	-
Euryopis flavomaculata (C.L.Koch)	3/-	-	-	1/-	1/-	1/-	1/-
Robertus lividus (Blackw.)	1/-	-/1	1/-	-	-	13/7	-
Steatoda albomaculata (De Geer)	-	-	-	-	-	-	1/-
Steatoda phalerata (Panzer)	-	-	-	-	-	3/-	1/-
Theridion bimaculatum (Linn.)	-	1/-	-	-	-	-	-
Theridion pallens Blackw.	-	-	-	-	-	1/1	-
Theridion varians Hahn	-	1/-	-	-	-	-	-
THOMISIDAE							
Ozyptila praticola (C.L.Koch)	-	39/2	1/-	-	10/-	22/2	-
Ozyptila simplex (O.P.-Cambr.)	-	-	-	-	-	3/-	-
Xysticus cristatus (Clerck)	2/-	1/-	-	-	-	36/9	3/-
Xysticus ferrugineus Menge	-	-	-	-	-	-	29/3
Xysticus kochi Thorell	-	-	-	-	-	18/-	5/-
Xysticus ulmi (Hahn)	-	-	-	-	-	6/1	-
ZODARIIDAE							
Zodarion rubidum Simon	-	-	-	-	-	-	86/9
ZORIDAE							
Zora spinimana (Sund.)	-/1	1/-	-	3/1	-	2/3	-

Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. (1998), 13 (2) : 37

Verslag Arabel-excursies 1997 naar Het Groot-Schietveld, De Goren en Het Goor

F. HENDRICKX

Laboratorium voor Ecologie, Biogeografie en Natuurbehoud, Universiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

Samenvatting

De resultaten van de Arabel excursies van 1997 naar het "Groot-Schietveld", "De Goren" en "Het Goor" worden besproken. In totaal werden 177 soorten verzameld, waarvan één soort nieuw voor de Belgische fauna.

Résumé

Les résultats des excursions d'Arabel au "Groot Schietveld", "Het Goor" et "De Goren" sont commentariés. En total, 177 espèces d'araignées ont été capturées, dont une nouvelle pour la faune belge.

Summary

The results of the excursions of the Belgian Arachnological Society are discussed. 177 different species were captured. One species is new for the Belgian fauna.

Inleiding

In 1997 werden door Arabel drie excursies verricht naar drie verschillende natuurreservaten. Deze vonden plaats op 24 mei 1997 en 7 juni 1997 in het militair gebied "Het Groot Schietveld", waar de vangsten verricht werden in de gemeenten Brecht en Overbroek (provincie Antwerpen) en op 31 mei 1997 in de natuurreservaten "Het Goor" en "De Goren", respectievelijk in de gemeenten Westmeerbeek en Hulsthout (provincie Antwerpen). Personen waarvan een soortenlijst werd ontvangen zijn Marc Alderweireldt, Dries Bonte, Robert Bosmans, Domir De Bakker, Frederik Hendrickx, Marc Janssen, Jorg Lambrechts, Jean-Pierre Maelfait en Johan en Koen Van Keer.

Gebiedsbeschrijving

Groot Schietveld

Het Groot Schietveld te Brecht behoort tot de Voorkempen en is een van de grootste heidegebieden die Vlaanderen nog rijk is. Het totale gebied beslaat een langgerekte oppervlakte van 1,9 km^2 en ligt verspreid over de gemeenten Brasschaat, Brecht, Overbroek en Wuustwezel. Het centrum van het gebied bestaat voornamelijk uit een landschap van droge heide waarin zich talrijke vennen bevinden, die sterk variëren in oppervlakte. Aan de rand is het omgeven door bos dat zowel uit aanplanten van Grove den als uit gemengd bos met Zomereik als voornaamste boomsoort bestaat. De bodem van het gebied bestaat voornamelijk uit lemig zand en lichte zandleem waarin plaatselijk minder doorlaatbare, ondiepe leemlenzen voorkomen, waarop het regenwater stagneert en ontstaan geeft aan talrijke vennen.
Vanwege de uitgestrektheid van het gebied werden slechts een drietal plaatsen bezocht die hieronder besproken worden.

1. Duingebied (Brecht, UTM-hok FS19)

Het Duingebied is een relatief droog gelegen deel van het Groot Schietveld met een mooie overgang naar twee vennen van ongeveer een halve ha. Op de hoogste gedeelten van de duintoppen bevindt zich voornamelijk Struikheide, Pijpestrootje en Bochtige smele. Grote delen ervan waren afgebrand wat ontstaan geeft aan uitgestrekte plekken met alleen maar Pijpestrootje. Op de top van een duin was een klein plekje mosduin aanwezig. Meer naar de vennen toe verhoogde het aandeel van Pijpestrootje en Dopheide. Aan de rand van de vennen bevindt zich een dikke laag veenmos met plaatselijk Snavelbies en Veenpluis. Naar het zuiden toe is er gemengd bos.

2. Gagelgebied (Brecht, UTM-hok FS19)

Het Gagelgebied is een gevarieerd zeer vochtig gesloten gebied van ongeveer 2 ha groot dat door gemengd bos omgeven is. Het grootste gedeelte bestaat uit een gemengde vegetatie van Dopheide en Pijpestrootje waarvan ongeveer één vierde bedekt is met Gagel. In dit deelgebied liggen tevens een vijftal kleine vennen van slechts enkele tientallen m^2 groot, omgeven door veenmossen, Dopheide, Pijpestrootje, Veenpluis en Beenbreek.

3. Lavendelheide (Overbroek, UTM-hok FS18)

Dit is een vrij groot (enkele ha) hangven dat door regenwater gevoed wordt vanuit enkele hoger gelegen vennen. Hierdoor blijft de vochtigheid zeer constant en is de samenstelling van het water ongeveer gelijk aan dat van regenwater. Deze eigenschappen maken het mogelijk dat hier een hoogveenvegetatie tot ontwikkeling kan komen, gekenmerkt door Lavendelheide, Kleine veenbes en enkele opmerkelijke veenmossoorten waaronder het Hoogveen veenmos. Voor de rest bestaat de vegetatie voornamelijk uit Dopheide, Pijpestrootje en Gagel. De randen van het gebied, bestaande uit Zomereiken, werden eveneens bemonsterd.

Het Goor (Westmeerbeek, UTM-hok FS36)

Het Goor te Westmeerbeek is een mesotroof laagveengebied van slechts enkele ha groot dat omsloten is door loofbos bestaande uit Zomereik, Ruwe berk en Elzen, waar zich enkele prachtige exemplaren van de Koningsvaren aan de slootkanten bevinden.
Ongeveer één ha is ingenomen door zeer kleinschalige natte mesotrofe hooilandperceeltjes waartussen zich op regelmatige afstand slootjes bevinden die op de oever begroeid zijn met Galigaan en Riet. Plaatselijk waren er plekken met Dopheide, Zonnedauw en Veenmos.

Een ander deel van het gebied is zeer vochtig tot nat en verruigd met Galigaan, Riet, Pijpestrootje waartussen zich verschillende veenmossoorten bevinden. In het centrum van het gebied is een plas aanwezig met een gelijkaardige oevervegetatie.

De Goren (Hulsthout, UTM-hok FS26)

Dit gebied was in oorsprong een heischraal grasland, dat echter in het verleden vrij sterk ontwaterd is. De oorspronkelijke vochtigheid van het gebied was nog te merken aan de talrijke greppels. Vroeger werd dit 2 ha groot gebied gemaaid, doch het is nu grotendeels aan het dichtgroeien met berkenopslag.
Aan de rand van het gebied bevindt zich eveneens bos met een gelijkaardige vegetatiesamenstelling als in het Goor.

Resultaten

In totaal werden 1051 spinnen verzameld, verdeeld over 177 verschillende soorten. De volledige soortenlijst en het aantal individuen van elke soort dat in elk gebied verzameld werd is weergegeven in Tabel 1. De meest opmerkelijke soorten worden hieronder besproken.

Pardosa sphagnicola (F. DAHL, 1908)

Deze "met uitsterven bedreigde" wolfspin (MAELFAIT *et al.*, 1998), werd zowel op het Groot Schietveld als op het Goor aangetroffen. Op het Groot-Schietveld blijkt ze nog verspreid voor te komen aangezien ze op de drie plaatsen werd aangetroffen. Het grootste aantal werd verzameld door M. Alderweireldt (13 ex.) aan de rand van een groot ven met een uitgestrekte oever die voornamelijk met veenmos begroeid was. In het Goor werden 2 ex. verzameld op een stukje heischraal grasland, begroeid met o.a. Ronde zonnedauw, Dopheide en met veel Veenmos in de ondergroei. Deze soort werd twintig jaar geleden voor het eerst van België vermeld van een eveneens hoogveenachtige vegetatie die omgeven was door Dennebos en geïnvadeerd door berken en wilgen (BAERT *et al*, 1978). Zoals de wetenschappelijke naam reeds doet vermoeden, komt deze soort praktisch alleen voor op plaatsen met veenmos. In HÄNGGI *et al* (1995) wordt de soort eveneens voornamelijk van natte heide en hoogveen gemeld. Het betreft de zevende en achtste vindplaats voor deze soort in Vlaanderen.

Dolomedes plantarius (CLERCK, 1757)

Deze uitermate zeldzame soort, werd aangetroffen in "Het Goor" op de oever van een vrij kleine, mesotrofe waterplas met drijvend planten, omgeven door o.m.Galigaan, Riet en wilgen. Tevens werd ze aangetroffen in de smalle sloten rondom deze plas. *Dolomedes plantarius* was tot nu toe alleen bekend van de meest noordoostelijke punt van Limburg, nl., de omgeving van Kinrooi (Molenbeersel) (JANSSEN, 1979; BOSMANS & JANSSEN, 1979; RANSY & BAERT, 1987). Hier werd ze aangetroffen in een eutroof milieu, aan de rand van een visvijver tussen Liesgras en Lisdodde. Het betreft dus de 2e vindplaats voor België. In tegenstelling tot de volgende soort, wordt *D. plantarius* meer aangetroffen in ietwat voedselrijkere milieus (meso- tot eutroof), zoals laagveengebieden met een rijke oevervegetatie (ROBERTS, 1998). Van de Britse eilanden is de soort eveneens van slechts één plaats bekend zijnde een moeras met veel Galigaan (LOCKET *et al.*, 1974; DUFFEY, 1977). Verder werd hierbuiten nog één waarneming gedaan in een sloot rijkelijk begroeid met waterplanten (KIRBY, 1990). Op deze eerstgenoemde plaats van de Britse eilanden komt ze alleen op deze plaatsen van het gebied voor waar een zeer groot aantal kleine plasjes aanwezig zijn die in de zomer niet droog komen te staan. Deze nieuwe waarneming bevestigt deze opvattingen over haar biotoopkeuze. Voor meer informatie over deze vangst, wordt verwezen naar JANSSEN (1998). De soort staat op de Rode lijst vermeld als "Met uitsterven bedreigd" (MAELFAIT *et al*, 1998).

Dolomedes fimbriatus (CLERCK, 1757)

D. fimbriatus werd op het Groot-Schietveld aan de rand van verschillende vennen aangetroffen. Vooral op de plaatsen Gagel en Lavendelheide was ze vrij talrijk aan de oevers van vennetjes van slechts enkele m^2 groot. In het Gagelstruweel, dus hogerop in de vegetatie bleken de juvenielen van deze soort in zeer hoge aantallen aanwezig te zijn. De soort is in Vlaanderen van slechts een 15-tal plaatsen bekend (RANSY & BAERT, 1987), en staat op de rode lijst eveneens ingeschreven als een met uitsterven bedreigde spinnensoort (MAELFAIT *et al.*, 1998).
De habitat waarin deze soort gevonden werd, blijkt goed overeen te komen met wat beschreven wordt in RANSY & BAERT (1987) en ROBERTS (1998), namelijk vooral in vennen en hoogveen, in voedselarmere milieus dan *D. plantarius*. Te oordelen aan de oevervegetatie waarin beide soorten gedurende de excursie gevangen werden bleek de habitat van *D. fimbriatus* duidelijk voedselarmer te zijn dan dat van *D. plantarius*.

Dipoena tristis (HAHN, 1833)

Deze zeldzame kogelspin werd in de Rode-lijst van de spinnen van België opgenomen onder de categorie "Met uitsterven bedreigd" (MAELFAIT *et al*, 1998). Er werd slechts 1 ex. al slepend verzameld in het Gagelstruweel. VAN KEER & VANUYTVEN (1991) vermelden de soort van heide of naaldbomen, dicht tegen de grond. Over de vochtigheidsgraad wordt geen vermelding gegeven. HÄNGGI *et al* (1995) geven als voornaamste biotoop xerotherme woudsteppen op.

Anelosimus aulicus (C.L. KOCH, 1838)

J. en K. Van Keer vingen daarvan twee wijfjes. Het betreft de eerste waarneming voor België. Het is een zuidelijke soort, die haar N-grens bereikt in Z-Engeland en N-Duitsland waar ze voorkomt op lage bomen en struiken (ROBERTS, 1998). De twee vrouwtjes werden verzameld op de plaats Duingebied op het Groot-Schietveld.

Theridiosoma gemmosum (L. KOCH, 1877)

M. Janssen en F. Hendrickx vingen daar elk een mannetje van. Het is een uitermate zeldzame spinnensoort die 10 jaar geleden voor het eerst in België vastgesteld werd (VAN KEER & VAN KEER, 1988) en tot nu toe van slechts drie plaatsen bekend is (ROBERTS, 1998). VAN KEER & VANUYTVEN (1991) vermelden als biotoop op vochtige plaatsen op planten, zeer dicht bij de grond. HÄNGGI *et al* (1995) vermelden drie waarnemingen van laagveen en twee waarnemingen in Beukenbossen. Ze werd gedurende de excursie gevangen door middel van sleepvangsten in het verboste vochtige schraal grasland van de Goren.

Entelecara omissa O.P.-CAMBRIDGE, 1902

Van deze soort werd gedurende de excursie 1 mannetje verzameld en gedetermineerd door J. Van Keer in "Het Goor". In het verleden werd slechts 1 wijfje gevonden in de Maten te Genk (DECLEER, 1992; BAERT, 1996). Buiten de Britse eilanden is deze soort alleen maar bekend van deze waarneming en twee waarnemingen in Nederland aan de oever van laagveenplassen (VAN HELSDINGEN, 1996). Volgens DECLEER (1992) komt deze soort op de Britse eilanden slechts voor in mesotrofe moerassen, waar ze soms in grote aantallen kan aangetroffen worden. Het zwaartepunt van haar verspreiding ligt hierbij in het zuidoosten van Groot-Brittanië (LOCKET *et al.*, 1974). Op de excursie werd ze gevonden in o.m. zeggenmoerassen en moerassen met veel Galigaan. De vorige vindplaats van deze soort in België betrof een pioniersvegetatie van Knolrus en Waternavel, die ontstaan was na het leeggelopen van een mesotrofe plas. Deze nieuwe waarneming

bevestigt het vermoeden van DECLEER (1992), dat de soort een indicator van mesotrofe condities zou zijn. Op de Rode lijst staat de soort vermeld als "met uitsterven bedreigd" (MAELFAIT *et al*, 1998).

Vergelijking van de verschillende gebieden

Voor zover mogelijk werd ook getracht een evaluatie te maken van de verschillende gebieden (Tabel 2). In de eerste plaats werd het verschillende aantal soorten nageteld dat op elke plaats gevangen werd. Daarbij valt op dat in het Groot-Schietveld te Brecht het hoogste aantal soorten verzameld werd. Ongetwijfeld is de quasi dubbele vangstinspanning (twee excursies) en het grote aantal verschillende biotopen hiervoor verantwoordelijk. Dit blijkt onmiddellijk uit het hoge aantal individuen dat hier verzameld werd (646). Daarom werden de vangsten van het Groot Schietveld opgedeeld in de vangsten per deelgebied. Hieruit blijkt dat vooral in het deelgebied Lavendelheide een groot aantal soorten verzameld werd. Uiteraard zijn het aantal verzamelde individuen, de personen die deelnamen aan het verzamelen van de soorten, de verschillende toegepaste vangtechnieken en andere hiervoor verantwoordelijk.
Wat het aantal Rode lijst soorten betreft, blijkt het Goor en de Lavendelheide van het Groot Schietveld het grootste aantal met uitsterven bedreigde soorten te bevatten. Soorten uit deze rode lijst categorie werden niet aangetroffen in het ontwaterde en sterk verboste heischraal grasland van de Goren. Ook wat het totaal aantal echte Rode lijst soorten betreft (m.a.w. de categorieën met uitsterven bedreigd, bedreigd en kwetsbaar), merken we op dat het eveneens deze twee meest onaangetaste gebieden zijn die het grootste aantal Rode lijst soorten bevatten. Dit geldt eveneens wanneer we het aantal rode lijstsoorten bekijken in verhouding met het totaal aantal verzamelde soorten. Beiden worden ze gekenmerkt door een constante grondwatertafel en een voedselarm karakter.

Dankwoord.

In de eerste plaats willen we de Luc De Bruyn en Ron Verhaegen van het RUCA en Olivier Heylen bedanken voor de toestemming en de rondleiding in respectievelijk het Groot Schietveld en het Goor en de Goren. Het verslag van deze excursie niet mogelijk geweest zijn zonder de personen die aan deze excursie deelnamen en deze waarvan een soortenlijst ontvangen werd.

Tabel 2.- Soortenaantal, aantal individuen en het aantal Rode lijst soorten dat op de excursies verzameld werd, opgedeeld per gebied.

Soort	*Het Goor*	*De Goren*	*Brecht*	*Duin*	*Lavend*	*Gagel*	*Totaal*
Totaal aantal soorten	80	64	133	85	51	72	***177***
Totaal aantal individuen	237	168	646	314	85	180	***1051***
Aantal soorten "Met uitsterven bedreigd"	4	0	6	3	4	3	***8***
Aantal soorten "Bedreigd"	8	3	14	6	6	6	***18***
Aantal soorten "Kwetsbaar"	8	3	18	8	6	8	***20***
Aantal Rode lijst soorten	20	6	38	17	16	17	***46***
% Rode lijst soorten	25	9	29	20	31	24	***26***

Referenties

BAERT, L. (1996). Catalogus van de spinnen van België. Deel XIV. Linyphiidae (Erigoninae). Studiedocumenten van het K.B.I.N. 71: 7-44.

BAERT, L., BOSMANS, R., KEKENBOSCH, J. & J.-P. MAELFAIT (1978). Spinnen van Lagland (Militair Domein). Bull. Annls Soc. r. belge. Ent. 114: 174-175.

BOSMANS, R. & M. JANSSEN (1979). Araignées rares ou nouvelles pour la faune belge. Bull. Annls Soc. r belge Ent. 115: 30.

DECLEER, K. (1992). First record of the Linyphiid spider *Entelecara omissa* O.P.-Cambridge on the European mainland. Nwsl. Brit. Arachnol. *Soc.* 64: 4.

DUFFEY, E. (1977). World Wildlife Fund helps *Dolomedes plantarius*. Nwsl. Brit. Arachnol. Soc. 17: 12.

HÄNGGI, A., STÖCKLI, E. & W. NENTWIG. (1995). Habitats of Central European spiders: characterisation of the habitats of the most abundant spider species of Central Europe and associated species. CSCF, Neuchâtel.

JANSSEN, M. (1979). Spinnenfauna in en rond het Stamprooierbroek. Ongepubliceerde nota.

KIRBY, P. (1990). *Dolomedes plantarius* in East-Sussex. Nwsl. Brit. Arachnol. Soc. 58:4.

LOCKET, G. H., MILLIDGE, A. F. & P. MERRETT (1974). *British spiders*. III. Ray Society, London.

MAELFAIT, J.-P., BAERT, L. JANSSEN, M. & M. ALDERWEIRELDT (1998). A Red list for the spiders of Flanders. Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen 68: 131-142.

RANSY, M. & L. BAERT (1987). Catalogue des araignées de Belgique. Partie VIII. Anyphaenidae, Argyronetidae, Atypidae, Dysderidae, Mimetidae, Nesticidae, Oonopidae, Oxyopidae, Pholcidae, Pisauridae, Scytodidae, Segestriidae, Eusparassidae, Zodariidae, Zoridae. Documents de Travail de l'Institut royal des Sciences Naturelles de Belgique 46: 1-25.

ROBERTS, M. J. (1987). The spiders of Great-Brittain and Ireland. Part II. Linyphiidae. Harley Books, Colchester.

ROBERTS, M. J. (1998). Spinnengids. Tirion, Baarn.

VAN HELSDINGEN, P. J. (1996). Veldwerk in Nederlandse laagveenplassen in 1995. Nieuwsbrief Spined 10: 2-4

VAN KEER, J. & K. VAN KEER (1988). *Theridiosoma gemmosum* (L. Koch, 1877) nieuw voor de Belgische fauna (Araneae: Theridiosomatidae). Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 8 (2): 41-42.

VAN KEER, J. & H. VANUYTVEN (1993). Catalogus van de Spinnen van België. Deel XI. Theridiidae, Anapidae en Theridiosomatidae. Studiedocumenten van het K.B.I.N. 71: 1-47.

Tabel 1.-Soortenlijst van alle op de excursie verzamelde soorten met vermelding van hun Rode lijst categorie (RLC) waarbij CR = Critical (met uitsterven bedreigd), EN = Endangered (bedreigd), VU = Vulnerable (kwetsbaar), RG = Rare geographically restricted (soorten aan de rand van hun areaal) (volgens MAELFAIT *et al.*, 1998). De vangstaantallen van het Groot schietveld, werden zowel per deelgebied als voor het gehele gebied weergegeven.

SOORT	RLC	Het Goor	De Goren	Brecht	Duin	Lavend	Gagel	*Totaal*
DICTYNIDAE								
Dictyna arundinacea (LINNAEUS, 1758)		25	1	15	10	1	3	*41*
Dictyna pusilla THORELL, 1856	EN	1		6	6			*7*
Dictyna uncinata THORELL, 1856			2	6	3		2	*8*
Lathys humilis (BLACKWALL, 1855)		2		3	2			*5*
Nigma flavescens (WALCKENAER, 1825)			1	1		1		*2*
Nigma walckenaeri (ROEWER, 1951)			1					*1*
SEGESTRIIDAE								
Segestria senoculata (LINNAEUS, 1758)				1			1	*1*
GNAPHOSIDAE								
Drassodes cupreus (BLACKWALL, 1834)				1				*1*
Haplodrassus silvestris (BLACKWALL,1833)	EN	1	1					*2*
Zelotes pusillus (C.L. KOCH, 1833)				1	1			*1*
CLUBIONIDAE								
Cheiracanthium erraticum (WALCKENAER, 1802)		3	2	3			1	*8*
Clubiona compta C.L. KOCH, 1839				3	1	1	1	*3*
Clubiona frutetorum L. KOCH, 187		1	2	1			1	*4*
Clubiona lutescens WESTRING, 1851		2	4					*6*
Clubiona pallidula (CLERCK, 1757)				1			1	*1*
Clubiona phragmitis C.L. KOCH, 1843		2						*2*
Clubiona reclusa O.P.-CAMBRIDGE, 183			1					*1*
Clubiona stagnatilis KULCZYNSKI, 1897				2	2			*2*
Clubiona subtilis L. KOCH, 187		1		1	1			*2*
Clubiona terrestris WESTRING, 182		2						*2*
LIOCRANIDAE								
Agroeca brunnea (BLACKWALL, 1833)				1			1	*1*
Agroeca dentigera KULCZYNSKI, 1913	CR			1				*1*
Agroeca lusatica (L. KOCH, 1875)	VU			1		1		*1*
Phrurolithus festivus (C.L. KOCH, 1835)		3		6	1	1	4	*9*
ZORIDAE								
Zora spinimana (SUNDEVALL, 1833)			1	13	6	2	5	*14*
THOMISIDAE								
Misumena vatia (CLERCK, 1757)	VU		2					*2*
Ozyptila praticola (C.L. KOCH, 1837)				1			1	*1*
Xysticus audax (SCHRANK, 1803)			1	3	2		1	*4*
Xysticus cristatus (CLERCK, 1757)		8	2	12	4	2	6	*22*
Xysticus erraticus (BLACKWALL, 1834)	EN			1			1	*1*
Xysticus lanio C.L. KOCH, 1824			6	1			1	*7*
Xysticus ulmi (HAHN, 1832)		3	1	2			1	*6*

SOORT	RLC	**Het Goor**	**De Goren**	**Brecht**	Duin	Lavend	Gagel	***Totaal***
PHILODROMIDAE								
Philodromus aureolus (CLERCK, 1757)				**13**	7	2	3	***13***
Philodromus cespitum (WALCKENAER, 1802)		**8**	**1**	**9**	4	1	1	***18***
Philodromus collinus C.L. KOCH, 1835		**7**		**8**	5	1		***15***
Philodromus dispar WALCKENAER, 1825			**1**	**1**			1	***2***
Philodromus histrio (LATREILLE, 1819)	VU			**2**	2			***2***
Philodromus albidus KULCZYNSKI, 1911	EN	**1**	**1**					***2***
Thanatus striatus C.L. KOCH, 1845	VU			**1**	1			***1***
Tibellus maritimus (MENGE, 1875)	VU			**14**	7	2	1	***14***
Tibellus oblongus (WALCKENAER, 1802)	VU			**16**	3		9	***16***
SALTICIDAE								
Aelurillus v-insignitus (CLERCK, 1757)	VU			**1**			1	***1***
Ballus chalybeius WALCKENAR, 1802			**2**	**1**	1			***3***
Dendryphantes rudis (SUNDEVALL, 1833)				**1**	1			***1***
Euophrys frontalis (WALCKENAER, 1802)			**2**	**8**	5		3	***10***
Evarcha arcuata (CLERCK, 1757)		**8**	**14**	**18**	2	1	5	***40***
Evarcha falcata (CLERCK, 1757)				**7**	3		2	***7***
Heliophanus cupreus (WALCKENAER, 1802)			**2**	**2**			2	***4***
Heliophanus flavipes (HAHN, 1832)			**1**	**3**	2	1		***4***
Marpissa muscosa (CLERCK, 1757)		**1**		**1**	1			***2***
Myrmarachne formicaria (DEGEER, 1778)		**1**		**2**	1		1	***3***
Neon reticulatus (BLACKWALL, 1853)				**1**		1		***1***
Salticus cingulatus (PANZER, 1797)		**1**	**1**	**6**	3	2		***8***
Salticus scenicus (CLERCK, 1757)				**4**	4			***4***
Salticus zebraneus (C.L. KOCH, 1837)				**2**	1	1		***2***
Sitticus caricis (WESTRING, 181)	EN	**7**		**2**		1	1	***9***
Synageles venator (LUCAS, 183)				**1**			1	***1***
OXYOPIDAE								
Oxyopes ramosus (PANZER, 1804)	VU	**1**		**2**			1	***3***
LYCOSIDAE								
Arctosa leopardus (SUNDEVALL, 1833)	VU	**2**		**6**		2	4	***8***
Arctosa perita (LATREILLE, 1799)	EN			**2**	1			***2***
Hygrolycosa rubrofasciata (OHLERT, 185)	EN	**1**		**11**			11	***12***
Pardosa amentata (CLERCK, 1757)			**1**					***1***
Pardosa hortensis (THORELL, 1872)	RG			**1**			1	***1***
Pardosa lugubris (WALCKENAER, 1802)	VU		**7**	**12**	4		8	***19***
Pardosa nigriceps (THORELL, 185)				**6**	3	2	1	***6***
Pardosa prativaga (L. KOCH, 1870)	VU	**2**		**19**	18		1	***21***
Pardosa pullata (CLERCK, 1757)		**2**	**4**	**16**	10	4	2	***22***
Pardosa sphagnicola (F. DAHL, 1908)	CR	**2**		**15**	13	1	1	***17***
Pirata hygrophilus THORELL, 1872		**10**	**1**	**13**	3	2	8	***24***
Pirata latitans (BLACKWALL, 1841)		**7**	**1**	**7**	1	2	4	***15***
Pirata piraticus (CLERCK, 1757)		**4**		**6**	2		4	***10***
Pirata piscatorius (CLERCK, 1757)	EN	**1**		**3**		3		***4***
Pirata tenuitarsis SIMON, 187	CR	**8**		**5**	2	3		***13***

SOORT	RLC	**Het Goor**	**De Goren**	**Brecht**	Duin	Lavend	Gagel	***Totaal***
Pirata uliginosus (THORELL, 1872)	CR			**2**	1	1		*2*
Trochosa spinipalpis (F.O.P.-CAMBRIDGE, 1895)	VU	**1**						*1*
Trochosa terricola THORELL, 185		1		**5**	2	1	2	*6*
Xerolycosa miniata (C.L. KOCH, 1834)	EN			**1**		1		*1*
Xerolycosa nemoralis (WESTRING, 181)	VU			**1**		1		*1*
PISAURIDAE								
Dolomedes fimbriatus (CLERCK, 1757)	CR			**11**		4	7	*11*
Dolomedes plantarius (CLERCK, 1757)	CR	**5**						*5*
Pisaura mirabilis (CLERCK, 1757)		**2**	**1**	**3**	3			*6*
ARGYRONETIDAE								
Argyroneta aquatica (CLERCK, 1757)	VU	**1**		**2**		2		*3*
AGELENIDAE								
Tegenaria picta SIMON, 1870				**1**	1			*1*
HAHNIIDAE								
Antistea elegans (BLACKWALL, 1841)				**6**	4	1	1	*6*
Hahnia montana (BLACKWALL, 1841)		**3**						*3*
Hahnia pusilla C.L. KOCH, 1841	RG	**1**						*1*
MIMETIDAE								
Ero furcata (VILLERS, 1789)				**1**		1		*1*
THERIDIIDAE								
Achaearanea lunata (CLERCK, 1757)				**1**			1	*1*
Achaearanea simulans (THORELL, 1875)		**2**						*2*
Anelosimus aulicus (C.L. KOCH, 1838)	RG			**2**	2			*2*
Anelosimus vittatus (C.L. KOCH, 183)			**4**	**14**	4	6	2	*18*
Crustulina guttata (WIDER, 1834)	VU	**1**						*1*
Dipoena melanogaster (C.L. KOCH, 1845)	EN			**2**	1	1		*2*
Dipoena tristis (HAHN, 1833)	CR			**1**			1	*1*
Enoplognata pallens BLACKWALL, 1834				**4**		1	3	*4*
Enoplognatha thoracica (HAHN, 1833)		**1**		**1**	1			*2*
Episinus angulatus (BLACKWALL, 183)			**2**	**2**		1	1	*4*
Robertus lividus (BLACKWALL, 183)			**1**					*1*
Steatoda albomaculata (DE GEER, 1778)	VU			**1**	1			*1*
Steatoda bipunctata (LINNAEUS, 1758)				**1**	1			*1*
Theridion bimaculatum (LINNAEUS, 177)			**2**	**16**	11	2		*18*
Theridion impressum L. KOCH, 1881		**1**		**1**				*2*
Theridion pictum (WALCKENAER, 1802)		**2**	**5**	**11**	1	2	6	*18*
Theridion simile C.L. KOCH, 183		**1**		**27**	18	1	6	*28*
Theridion sisyphium (CLERCK, 1757)		**1**	**6**	**15**	10		4	*22*
Theridion tinctum (WALCKENAER, 1802)		**8**		**3**	1	2		*11*
Theridion varians HAHN, 1833		**5**	**3**	**15**	9	3	2	*23*
TETRAGNATHIDAE								
Pachygnatha degeeri SUNDEVALL, 1830			**1**	**1**			1	*2*
Tetragnatha extensa (LINNAEUS, 1758)		**2**	**7**	**14**	6		7	*23*
Tetragnatha montana SIMON, 1874		**2**	**13**	**18**	12		2	*33*
Tetragnatha obtusa C.L. KOCH, 1837		**2**		**11**	11			*13*

SOORT	RLC	**Het Goor**	**De Goren**	**Brecht**	Duin	Lavend	Gagel	***Totaal***
Tetragnatha pinicola L. KOCH, 1870				1				*1*
METIDAE								
Metellina mengei (BLACKWALL, 189)			1	20	16		4	*21*
ARANEIDAE								
Agalenatea redii (SCOPOLI, 173)	VU			4	2		1	*4*
Araneus angulatus CLERCK, 1757	EN			1	1			*1*
Araneus marmoreus CLERCK, 1757				1			1	*1*
Araneus quadratus CLERCK, 1757				1	1			*1*
Araniella cucurbitina (CLERCK, 1757)				3	1	1	1	*3*
Araniella opistographa (KULCZYNSKI, 1905)		2	3	4		1	2	*9*
Atea sturmi (HAHN, 1831)				1	1			*1*
Atea triguttata (FABRICIUS, 1757)		1						*1*
Cercidia prominens (WESTRING, 1851)		1	4	1				*6*
Cyclosa oculata (WALCKENAER, 1802)	RG	4						*4*
Gibbaranea gibbosa (WALCKENAER, 1802)				2	2			*2*
Hypsosinga heri (HAHN, 1831)	EN	2						*2*
Hypsosinga sanguinea (C.L. KOCH, 1844)	EN			2			2	*2*
Larinioides cornutus (CLERCK, 1757)				8	5		2	*8*
Larinioides patagiatus (CLERCK, 1757)				6	4	2		*6*
Mangora acalypha (WALCKENAER, 1802)		16	6	12	6		2	*34*
Zilla diodia (WALCKENAER, 1802)				6	1	2	3	*6*
THERIDIOSOMATIDAE								
Theridiosoma gemmosum (L. KOCH, 1877)	EN		2					*2*
ERIGONINAE								
Araeoncus crassiceps (WESTRING, 181)	EN			7	3	3	1	*7*
Diplocephalus picinus (BLACKWALL, 1841)			1					*1*
Dismodicus bifrons (BLACKWALL, 1841)				7	7			*7*
Entelecara acuminata (WIDER, 1834)		2	1	3	1		2	*6*
Entelecara congenera (O.P.-CAMBRIDGE, 1879)	RG	2						*2*
Entelecara omissa O.P.-CAMBRIDGE, 1902	CR	1						*1*
Erigone atra (BLACKWALL, 1841)		1		1	1			*2*
Erigone dentipalpis (WIDER, 1834)				1			1	*1*
Erigonella ignobilis (O.P.-CAMBRIDGE, 1871)	EN	1						*1*
Gongylidiellum latebricola (O.P.-CAMBRIDGE,				1	1			*1*
Gongylidiellum vivum (O.P.-CAMBRIDGE, 1875)		1						*1*
Gongylidium rufipes (SUNDEVALL, 1829)			13	4			1	*17*
Hylyphantes graminicola (SUNDEVALL, 1829)		1						*1*
Hypomma cornutum (BLACKWALL, 1833)		4	1					*5*
Maso sundevalli (WESTRING, 1851)		3		2	2			*5*
Micrargus herbigradus (BLACKWALL, 1854)			1					*1*
Pocadicnemis juncea LOCKET & MILLIDGE, 1953			2					*2*
Pocadicnemis pumila (BLACKWALL, 1841)		2	1	1	1			*4*
Prinerigone vagans AUDOUIN, 182				1		1		*1*
Silometopus reussi (THORELL, 1871)	VU			1		1		*1*
Tapinocyba insecta (L. KOCH, 189)			1					*1*

SOORT	RLC	**Het Goor**	**De Goren**	**Brecht**	Duin	Lavend	Gagel	*Totaal*
Trematocephalus cristatus (WIDER, 1834)	VU	2	5					*7*
Walckenaeria acuminata BLACKWALL, 1833			1					*1*
Walckenaeria atrotibialis (O.P.-CAMBRIDGE, 1878)		1		1		1		*2*
Walckenaeria cuspidata (BLACKWALL, 1833)		1		1			1	*2*
Walckenaeria nudipalpis (WESTRING, 1851)		1	1					*2*
Walckenaeria unicornis O.P.-CAMBRIDGE, 181			1					*1*
LINYPHIINAE								
Agyneta decora (O.P.-CAMBRIDGE, 1870)			1					*1*
Aphileta misera (O.P.-CAMBRIDGE, 1882)	EN			3	1	1	1	*3*
Bathyphantes gracilis (BLACKWALL, 1841)		2						*2*
Centromerus incultus FALCONER, 1915	EN	1						*1*
Kaestneria pullata (O.P.-CAMBRIDGE, 183)		1		1			1	*2*
Lepthyphantes ericaeus (BLACKWALL, 1853)				2	2			*2*
Lepthyphantes flavipes (BLACKWALL, 1854)		2						*2*
Lepthyphantes mengei KULCZYNSKI, 1887		1	1					*2*
Lepthyphantes tenuis (BLACKWALL, 1852)			1					*1*
Linyphia hortensis SUNDEVALL, 1829				1	1			*1*
Microlinyphia pusilla (SUNDEVALL, 1829)			1	1	1			*2*
Microneta viaria (BLACKWALL, 1841)				1				*1*
Neriene clathrata SUNDEVALL, 1829		5	3	1	1			*9*
Neriene hammeni (VAN HELSDINGEN, 193)	EN		1					*1*
Neriene peltata WIDER, 1834				2	2			*2*
Porrhomma pygmaeum (BLACKWALL, 1834)		4	3					*7*
Saaristoa abnormis (BLACKWALL, 1841)		1						*1*
Tallusia experta (O.P.-CAMBRIDGE, 1871)				1	1			*1*
Taranucnus setosus (O.P.-CAMBRIDGE, 183)	VU	1						*1*

Enkele nieuwe en zeldzame spinnen voor Vlaanderen en België (Araneae).

M. JANSSEN[1] & D. BONTE[2]

(1) Weg naar Ellikom 128, 3670 Meeuwen.

(2) Laboratorium voor Ecologie, Biogeografie en Natuurbehoud, Universiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

Samenvatting

Clubiona pseudoneglecta *Wunderlich 1994 en* Xysticus ninnii *Thorell 1872 zijn nieuw voor de Belgische fauna. Het voorkomen van* Thanatus arenarius *Thorell 1872 wordt bevestigd; een tweede vindplaats van* Dolomedes plantarius *(Clerck 1757) is ontdekt en enkele opmerkingen betreffende* Cyclosa oculata *(Walckenaer 1802) die nu ook voorkomt in de provincie Antwerpen.*

Résumé

La découverte de deux espèces d'araignées nouvelles pour la faune de Belgique est présentée: Clubiona pseudoneglecta *Wunderlich 1994 et* Xysticus ninnii *Thorell 1872. La présence de* Thanatus arenarius *Thorell 1872 est confirmée; une deuxième localitée de* Dolomedes plantarius *(Clerck 1757) est connue et quelques remarques sur* Cyclosa oculata *(Walckenaer 1802) qui se trouve aussi dans la province d'Anvers sont données.*

Summary

Clubiona pseudoneglecta *Wunderlich 1994 and* Xysticus ninnii *Thorell 1872 can be added to the Belgian spider fauna. The occurence of* Thanatus arenarius *Thorell 1872 is confirmed; a second record of* Dolomedes plantarius *(Clerck 1757) is discovered and some remarks concerning* Cyclosa oculata *(Walckenaer 1802) which occurs in the province of Antwerp.*

Bespreking

Clubiona pseudoneglecta Wunderlich 1994

Recent door WUNDERLICH (1994a) beschreven uit bodemvalmateriaal uit het ZW van Duitsland.De wijfjes dienen nauwkeurig onderzocht en vergeleken te worden met *C. neglecta* (O.P.-Cambr.) en *C. frisia* Wunderlich & Schütt 1995. De mannetjes daarentegen zijn op zicht herkenbaar door de opvallend langere cheliceren (ROBERTS,1998).

De verspreiding in België is vooralsnog onduidelijk. Een beter inzicht zal verkregen worden na controle van al het materiaal in de bestaande collecties. Bij nazicht van de eigen

verzamelingen en determinaties van recente vangsten konden we enkel mannetjes 'langkaakzakspinnen' aantreffen in twee localiteiten:

Vindplaats:

Limburg: - Neerpelt, Hageven (FS 68): twee mannetjes tussen 6 mm en 2 ww *C.neglecta* , in de periode V-VI 1986 (bodemvalvangsten M. Janssen).

W.VL.: - De Haan- Wenduine (ES 08): één mannetje in duinbossen op 12 VI 1982 tijdens een Arabel excursie (handvangst).

- De Panne (DS 65) en Oostduinkerke (DS 76): resp. 6 ww. en 5 mm. in de periode V-1997-V-1998 (bodemvalvangsten D. Bonte) in Liguster- en Kruipwilgstruweel, Duinroosvegetaties in het Westhoekreservaat te De Panne en 2 mm. en 1 ww. in de orchideepanne in het Ter Yde-reservaat te Oostduinkerke. Daartegenover werd maar 1 mm. *C. neglecta* gevangen in de Duinroosvegetaties in de Westhoek.

Volgens Noordam verkiest *C.pseudoneglecta* warmere plekken en duinen. Niet zeldzaam in de provincie Zuid-Holland (Nl.) (ROBERTS, 1998).

***Xysticus ninnii* Thorell 1872**

Op aandringen van Aart Noordam, voor de bewerking van de Nederlandstalige Spinnengids (ROBERTS,1998), werd zoveel mogelijk Belgisch materiaal van *Xysticus sabulosus* (HAHN 1832) opnieuw nagezien. *X. ninnii* blijkt namelijk talrijk voor te komen in de Nederlandse duinen en is minder algemeen in het binnenland.

De toestand in Vlaanderen blijkt enigszins anders: *X. sabulosus* vrij algemeen aan de Belgische kust en zeldzaam in binnenland (Maasmechelen) (JANSSEN, 1991; JANSSEN, 1993). *X. ninnii* werd tot nu toe niet in onze kustduinen en zeldzaam in het binnenland gevonden. Een bodemvalbemonstering (VI-1998) in het Ghyvelde–fossiele duinencomplex, net over de grens bij Adinkerke (binnen het Belgisch uurhok) leverde echter 1 ww. en 17 mm. op in een begraasd mosduin-duingraslandcomplex op. De vondst van *X. ninni* in deze fossiele duinen (4000-5000 jaar oud) bevestigd de faunistische gelijkenis van deze duinen met de Belgische binnen- en de Nederlandse kustduinen. Ook de broedvogelfauna (o.a. Boomleeuwerik *Lulula arborea*) en de sprinkhanenfauna (o.a. Snortikker *Chortippus mollis*) vertoont deze verwantschappen. De andere Belgische kustduinen zijn daarentegen van recentere oorsprong (13de eeuw en later), waardoor het niet onmogelijk is dat enkele typische fauna-elementen (met waarschijnlijk minder ontwikkeld dispersievermogen) dit gebied nog niet bereikt hebben.

Het verspreidingsgebied van *X. ninnii* strekt zich uit van de droge en warmere rotsbegroeiingen in Midden-, Oost-, en Zuid-Europa tot Noord- Afrika (HEIMER & NENTWIG, 1991; MAURER & HÄNGGI, 1990). Bij ons bereikt de soort haar westgrens .

Vindplaats:

Limburg: -Genk, de Stiemerbeek (FS 74) 20 VII 1956 1 m. (J. Kekenbosch).

- Genk, de Maten, reservaat (FS 74) VI-VII 1979-1980 13 mm. (M.Janssen).

Dep. Nord (Fr):

-Ghyvelde, Dunes fossiles (DS 65): juli 1998: 17 mm. & 1 w. (D. Bonte)

***Thanatus arenarius* Thorell 1872**

Deze relatief grote 'zandrenspin' werd door C. Colson te Bilzen in zijn achtertuin aangetroffen

in de maand april (det. M. Janssen). SEGERS & BAERT (1991) vermelden in de catalogus van de Spinnen van België deel IX PHILODROMIDAE slechts twee vindplaatsen in de provincies Luik (Baraque Michel) en Luxemburg (Torgny). Evenwel met de opmerking dat o.a. van deze soort géén getuigemateriaal aanwezig is en daarom onder voorbehoud werd opgenomen. De vangst te Bilzen bevestigd aldus het voorkomen van de soort in België.
Geografisch is *T.arenarius* verspreid over het Zuiden en het Noord-Oosten van Europa (ROBERTS, 1998; SEGERS & BAERT, 1991).
Vindplaats: -Limburg, Bilzen (FS 73) april 1996 (1 wijfje).

***Dolomedes plantarius* (Clerck 1757)**

Voor het eerst vermeld in België van de provincie Limburg te Molenbeersel (BOSMANS & JANSSEN, 1979). Bijna twintig jaar later wordt in de provincie Antwerpen, tijdens een Arabel excursie, de soort opnieuw aangetroffen in een moerassig hooiland met riet, dopheide en struwelen en doorkruist met enkele afwateringssloten.
D. plantarius blijkt voedselrijkere laagveenmilieus te verkiezen, in tegenstelling met *D. fimbriatus* die voornamelijk voedselarme vennen en hoogvenen prefereert (VAN HELSDINGEN. 1993; ROBERTS, 1998). Dit komt trouwens tot uiting in de verspreidingskaarten van beide soorten (RANSY & BAERT, 1987b).
In de meeste West-Europese landen , waaronder België, staat *D. plantarius* op de Rode lijst van sterk bedreigde soorten o.a. wegens de toenemende verlaging van de grondwaterspiegel wat een sterke invloed heeft op het leefmilieu van deze grote oeverspin (MAELFAIT *et al*, 1998; VAN HELSDINGEN, 1993; MAURER & HÄNGGI, 1990).

Vindplaats: - Antwerpen, Westmeerbeek (FS 35) 31 V 1997 (1 mannetje drijvend op het water in een brede afwateringssloot).

***Cyclosa oculata* (Walckenaer 1802)**

Twee wijfjes hangend aan hun web geplaatst, enkele decimeters boven het wateroppervlak, tussen de stengels van in het water groeiende struiken, werden verzameld in hetzelfde biotoop als *D.plantarius*. In Vlaanderen werd de soort volgens RANSY & BAERT (1987a) slechts 5 keer waargenomen, namelijk in de provincie Brabant te Keerbergen (Pommelsven) en in de provincie Limburg te Genk (de Maten); te Hasselt ; te Zolder (Laambroeken) en te Zonhoven (Slangebeekbron). Voor zover bekend is de vangst te Westmeerbeek de eerste gepubliceerde vindplaats voor de provincie Antwerpen.
Enkele bijkomende persoonlijke vangstgegevens van *C. oculata* kunnen nog toegevoegd worden voor de provincie Limburg (geg. M. Janssen), namelijk te Genk: het Wik (FS 75): moerasgebied 19 IX 1993 (1 pro-ad.mannetje), en te Houthalen (FS 65): rand van waterplas in nat hooiland 7 V 1995 (2 subad. mannetjes), 27 V 1995 (1 wijfje).
Opvallend aan deze opsomming van localiteiten is vrijwel steeds het voorkomen van zeer vochtige brongebieden, vennen, beken en moerassen, terwijl de recente en dus meest gebruikte determinatiewerken en literatuurgegevens bijna unaniem droge, zonnige terreinen aangeven:
HEIMER & NENTWIG (1991): ..." Selten gefunden an Gräsern auf sonnigen und trockenen wiesen"...
ROBERTS (1998): ..." op struiken en lage vegatie op zonnige open plekken"...
Enkel WIEHLE (1937) spreekt in tweede instantie van ..." strauchfreiem Sümpfgelände ...wenn dies als Ödland volkommen brach liegt "...

Het is moeilijk voor te stellen dat een soort die bij ons haar noordgrens bereikt in zeer vochtige en dus koudere milieus aangetroffen wordt en in het zuiden droge zonnige habitaten prefereert.
Verder onderzoek kan hier misschien meer duidelijkheid in brengen.

Dankwoord

Met dank aan J.-P. Maelfait en L. Baert voor het verlenen van nuttige gegevens op diverse domeinen.

Referenties

BOSMANS, R. & JANSSEN, M. (1979). Araignées rares ou nouvelles pour la faune Belge. Communication. Bulletin et Annales de la Sociéte royale belge d'Entomologie, 115: 30.

HEIMER, S. & NENTWIG, W. (1991). Spinnen Mitteleuropas. Verlag Paul Parey, 543pp.

JANSSEN, M. (1991). Spinnen van de Mechelse Heide. Natuurhistorisch Maandblad, 80 (1): 12-16.

JANSSEN, M. (1993). Catalogus van de spinnen van België. Deel XIII. Thomisidae. Studiedolumenten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, 71: 52-75.

MAELFAIT, J.-P., BAERT, L. JANSSEN, M. & M. ALDERWEIRELDT (1998). A Red list for the spiders of Flanders. Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen 68: 131-142.

MAURER, R. & HÄNGGI, A. (1990). Catalogue des araignées de Suisse. Documente Faunistica Helvetiae 12, Centre suisse de cartographie de la faune.

RANSY, M. & BAERT, L. (1987a). Catalogue des araignées de Belgique. Troisième partie. Les Araneidae. Documents de travail de l'Institut Royal des Sciences naturelles de Belgique, 36: 41pp.

RANSY, M. & BAERT, L. (1987b).. Catalogue des araignées de Belgique. Cinquième partie. Anyphaenidae, Argyronetidae, Atipidae, Dysderidae, Mimetidae, Nesticidae, Oonopidae, Pholcidae, Pisauridae, Scytodidae, Segestriidae, Eusparassidae, Zodariidae et Zoridae. Documents de travail de l'Institut Royal des Sciences naturelles de Belgique, 46: 25pp.

ROBERTS, M. J. (1998). *Spinnengids.* Tirion, Baarn.

SEGERS, H. & BAERT, L. (1991). Catalogus van de spinnen van België. Deel IX. Philodromidae. Studiedokumenten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, 64: 31-42.

VAN HELSDINGEN, P. J. (1993). Gerande oeverspinnen in Nederland. Nieuwsbrief SPINED 7: 1-19.

WIEHLE, H. (1937). Spinnentiere oder Arachnoidea VI: Araneidae. Die Tierwelt Deutschlands Teil 23. 136pp.

WUNDERLICH, J. (1994). Beschreibung der bisher unbekannten Spinnen-Art *Clubiona pseudoneglecta* der Familie der Sackspinnen aus Deutschland (Arachnida: Araneae: Clubionidae).Ent.Z. 104 (8): 157-160.

Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. (1997), 12 (1) : 52

Enkele interessante spinnenwaarnemingen uit Oost-Brabant

J. LAMBRECHTS

Zuurbemde 9, 3380 Glabbeek

Samenvatting

Het voorkomen en de habitatkeuze van drie zeldzame spinnensoorten Pardosa proxima, Xerolycosa miniata *en* Tegenaria ferruginea, *die opgemerkt werden in het oosten van de provincie Vlaams-Brabant (België) worden besproken.*

Résumé

La présence et la choix d'habitat de trois araignées rares Pardosa proxima, Xerolycosa miniata *et* Tegenaria ferruginea, *capturé dans la province Brabant-Flamande sont discutées.*

Summary

The ocuurence and habitat prefernce of three rare spider species Pardosa proxima, Xerolycosa miniata *and* Tegenaria ferruginea, *captured in the Flemish Brabant province are discussed.*

Inleiding

Het oostelijk deel van Brabant is op araneologisch vlak weinig onderzocht in het verleden, zo blijkt uit de verspreidingskaarten in de studiedocumenten van het K.B.I.N. Bij een beperkt aantal handvangsten werden enkele interessante soorten gevangen waarover hier gerapporteerd wordt. De streek tussen Leuven, Diest, Tienen en Hoegaarden wordt gekenmerkt door een vaak nog kleinschalig landschap met meerdere (zeer) interessante natuurreservaten (b.v. Snoekegracht te Boutersem met zijn duizenden Brede orchissen) en natuurontwikkelingsgebieden (te Willebringen-Hoegaarden werd recent 100ha in een beekvallei aangeworven). Grondige bemonsteringen zouden er waarschijnlijk interessante soorten aan het licht brengen.

Bespreking van onze waarnemingen

Pardosa proxima (Lycosidae) in een natuurontwikkelingsgebied

In de gemeente Miskom in de Velpevallei werd er in 1996 door AMINAL een gebied van 80 ha aangekocht als natuurlijk overstromingsgebied (wachtbekken), omdat er verder stroomafwaarts, nabij de monding van de Velpe in de Demer, regelmatig overstromingsproblemen zijn. Het wachtbekken bestaat uit natte weilanden, hakhoutbos en oud populierenbos. Door het jarenlange wanbeheer van de Velpe (uitdiepen en slib op de oever werpen) ligt dit riviertje nu opmerkelijk lager dan de omliggende gronden. Twee terreinen werden reeds afgegraven zodat de waterloop toch buiten haar oevers kan treden bij hoog water. Bovendien werd er een vrij grote

vijver gegraven die via een (stroomafwaarts gerichte) verbinding in contact staat met de Velpe en die onder andere fungeert als paaiplaats voor vissen. De oevers van deze vijver zijn voorlopig vrij schaars begroeid wegens de recente aanleg. Mogelijk zullen er open plaatsen blijven vermits de runderen steeds op dezelfde plaats(en) komen drinken. Het is op deze oever dat op 13 juli 1997 een adult mannetje Veldwolfspin (*Pardosa proxima*) gevangen werd. Het is voorlopig niet duidelijk of er hier een populatie voorkomt. ALDERWEIRELDT & MAELFAIT (1990) melden de soort maar van 1 plaats in Brabant (in 1964 bij Brussel). Volgens hen wordt deze zuidelijke soort bij ons sporadisch (in negen 10km-hokken) gevonden op open, vochtige plaatsen, wat in Miskom het geval was.
Mogelijk is ze de laatste jaren algemener geworden in ons land (net als een aantal zuidelijke insektensoorten). Zo werd ze ook talrijk aangetroffen op voormalige maïsakkers in Retie (BOSMANS & VAN KEER, 1997). In 1991 waren er twaalf waarnemingen bekend (ALDERWEIRELDT *et al.*, 1991) waarvan de meeste recent waren.

Een waarneming van de Kustwolfspin (*Xerolycosa miniata*) in het binnenland

Xerolycosa miniata (Lycosidae) is een soort van droge kustduinen die in België zelden ook op droge, zandige plaatsen in het binnenland voorkomt (ALDERWEIRELDT & MAELFAIT, 1990).
In Midden-Europa wordt ze (buiten kustgebieden) slechts in vijf biotopen frequent aangetroffen, allen 'ruderale gebieden' zoals steen- en zandgroeven en pioniersvegetaties. Daarnaast werd ze soms van droge heide gemeld (HÄNGGI *et al.*, 1995).
In Brabant werd ze op twee plaatsen bij Brussel vastgesteld en verder oostwaarts in België enkel nog in Genk en Lixhe (Visé) (ALDERWEIRELDT & MAELFAIT, 1990). Sinds deze publikatie is de soort nog op een aantal plaatsen in het oosten van het land ontdekt:
-in Koersel-Beringen (Limburg, vallei van 'Zwarte Beek') in oude droge heide (DECLEER & MAES, 1989)
-in Belgisch Lotharingen (Luxemburg) in open, zandig terrein (BAERT *et al.*, 1991)
-in Eben-Emael (Luik) op een vrij steile, oostwaarts gerichte en kortbegroeide helling, nabij het Albertkanaal (JANSSEN, 1995)
-in Vroenhoven (Limburg) in de berm van het Albertkanaal was het de talrijkste soort bij een bodemvalonderzoek (JANSSEN, 1996)
-in Heppen-Leopoldsburg (Limburg) op een verlaten spoorwegberm met schaarse vegetatie (ALDERWEIRELDT & MAES, 1997)
-in Retie (Antwerpen) op een voormalige maisakker met ijle vegetatie van *Festuca* en *Holcus* (BOSMANS & VAN KEER, 1997)
- op een grintoever van de Grensmaas (Limburg) in 1998 (mond.med. D.Bonte).

Volgens ROBERTS (1998) is de soort in de Benelux 'vrij zeldzaam in de duinen en nog minder voorkomend in het binnenland'. Vroeger was de Nederlandse naam 'Duinwolfspin' (JOCQUÉ, 1992) maar deze is nu gereserveerd voor *Pardosa monticola* (Roberts, 1998), die voorheen 'Weidewolfspin' genoemd werd (JOCQUÉ, 1992). De nieuwe Nederlandse naam voor *X. miniata* is 'Kustwolfspin' (Roberts, 1998). In Hoegaarden werd een wijfje *Xerolycosa miniata* gevangen op 6 juli 1997. Het biotoop was een akker op een steile zuid(west)waarts gerichte helling in de Nermbeekvallei. Deze akker wordt door Natuurreservaten VZW afdeling Oost-Brabant beheerd in functie van akkeronkruiden. Daarvoor wordt die in het vroege voorjaar omgeakkerd. De helling is bezaaid met vele (kalkrijke) Gobertange-stenen, waaronder gezocht werd. Er werden tevens een aantal onvolwassen exemplaren *Zelotes pedestris* gevangen. Bij een bodemvalonderzoek in de omgeving van Wageningen (midden-Nederland, overgang tussen de hogere zandgronden van de Veluwe en het rivierengebied)

werd er een flinke populatie *X. miniata* vastgesteld in een zandige wegberm met een vegetatie van het Dwerghaververbond (*Thero-Airion*), die vrij sterk vergrast is met *Festuca ovina*.

De Bonte trechterspin (*Tegenaria ferruginea*) in een nestkast

In de vallei van de Velpe in Glabbeek zijn er een tiental nestkasten voor mezen opgehangen (circa 2m hoog) in een vochtig loofbos met oude, volledig met Klimop begroeide Populieren en een ondergroei van o.a. Els.

Bij een 'winterschoonmaak' van de nestkasten in 1994 werd de in Vlaanderen zeer zeldzame Hazelmuis (slapend) aangetroffen. Vandaar dat deze nestkasten nu regelmatig 's winters onderzocht (en niet meer leeggemaakt worden) worden.

Op 20 december 1997 werd een adult wijfje *Tegenaria ferruginea* (Agelenidae) gevangen. Het dier had een trechtervormige schuilplaats gemaakt tegen het deksel van de nestkast en trok zich daarin terug. Deze kunstmatige holte sluit vrij nauw aan bij het habitat opgegeven in ROBERTS (1998) : holten in boomstammen in bossen. Voorts bewoont het ook holen in steile wanden, boerderijen en schuren.

Typisch voor deze soort is de rossig-rode streep midden op het abdomen. De epigyne is ook kenmerkend en lijkt alleen enigszins op die van *T. parietina*.

Deze soort komt niet voor in Groot-Brittannië (ROBERTS, 1995). In bijna de hele Benelux zou ze vrij algemeen zijn (ROBERTS, 1998).

Referenties

ALDERWEIRELDT, M. & J.-P. MAELFAIT (1990). Catalogus van de spinnen van België. Lycosidae. Studiedocumenten van het K.B.I.N. 61: 1-92.

ROBERTS, M. J. (1998). Tirion spinnengids. Tirion, Baarn.

ALDERWEIRELDT, M., DESENDER, K., MAELFAIT, J.-P. & M. POLLET (1991). Faunistische bijdrage tot de kennis van de araneofauna van enkele weinig onderzochte regio's in België. Deel 1. De Westhoek en het Zuidwestvlaamse heuvelland. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 6 (3): 2-5.

ALDERWEIRELDT, M. & D. MAES (1997). De spinnenfauna van 'De vallei van de Grote Beek' en van de 'Immertse Heide' in Heppen-Leopoldsburg (Limburg, België). Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 12 (3): 53-63.

BAERT, L., DESENDER, K. & A. HUYSSEUNE (1991). Spinnen van Belgisch Lotharingen. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 6 (2) : 1-5.

BOSMANS, R. & J. VAN KEER (1997). Spinnen van een verlaten maïsakker in het Prinsenpark te Retie (Antwerpen), met een advies tot beheer. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 12 (3): 64-75.

DECLEER, K. & D. MAES (1989). Voorlopige soortenlijst en synecologie van de spinnen (Araneae) van het natuurreservaat 'De Zwarte Beek' (Koersel-Beringen). Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 4 (2) : 19-29.

HÄNGGI, A., STÖCKL., E. & W. NENTWIG (1995). Lebensräume mitteleuropäischer Spinnen. Misc. Faun. Helv. 4: 460 pp.

JANSSEN, M. (1995). Eben-Emael: derde vindplaats van *Pseudomaro aenigmaticus* in België (Araneae, Linyphiidae). Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 10 (1) : 7-10.

JANSSEN, M. (1996). Araneologisch onderzoek van een kanaalberm te Vroenhoven (ZO-Limburg, België). Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. 11 (2): 46-50.

JOCQUÉ, R. (1992). Nederlandse namen voor inheemse spinnen. Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver.7 (3): 1-19.

ROBERTS, M. J. (1995). Spiders of Britain and Northern Europe. Harper Collins, London.

Nwsbr. Belg. Arachnol. Ver. (1997), 12 (1) : 55

Nieuws uit de Vereniging – Vie de la Société

Verslag van de 48ste veragdering van ARABEL gehouden op zaterdag 9 mei 1998 om 14u30 in het Koniklijk Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, 1040 Brussel

Aanwezig - Présents: M. Alderweireldt, L. Baert, D. De Bakker, F. Hendrickx, M. Janssen, R. Jocqué, J. Kekenbosch, R. Kekenbosch, J.-P. Maelfait, C. Van Steenwinckel, Dries Van Waesberghe, (T. Szüts, niet-lid)

Verontschuldigd - Excusés: D. Bonte, J. Bosselaers , R. Bosmans, M. Ransy, J. Van Keer, H. Vanuytven.

De vergadering wordt geopend met een demonstratie van de web-site van ARABEL, klaargestoomd door H. Vanuytven die helaas de vergadering niet kan bijwonen. De aanwezigen zijn het unaniem eens over de professionele aanpak en de goede smaak waarmee deze beginnende web-site werd verwezenlijkt.
Rudy Jocqué stelt Tamas Szüts voor, student aan de universiteit Joseph Attila, Boedapest, die stage loopt aan het Museum voor Midden-Afrika in Tervuren.
Domir De Bakker geeft een overzicht van zijn onderzoek naar de spinnenfauna van Vlaamse bossen met als belangrijke doelstelling het opstellen van een biotische index voor bosbodems op basis van macro-invertebraten. Dit onderzoek past in een groots opgezet programma voor inventarisatie van bossen in Europa. Voor het ogenblik wordt bemonsterd op 40 locaties met behulp van bodemvallen (in totaal 168) en gele borden. Spinnen zijn uitgelezen organismen in dat verband omwille hun relatief grote afmetingen, goed gekende ecologie en voorkomen op alle bodems. De spreker resumeert de reeds bekomen resultaten en vermeldt enkele probleemgebieden in de taxonomie van de te determineren spinnen.
Frederik Hendrickx stelt zijn onderzoek naar zware metalen bij spinnen voor. Het betreft een studie van de relatie tussen de contaminatie van het abiotisch milieu en die van het biotisch milieu, meer bepaald spinnen. Hij onderzoekt accumulatie-patronen en hun variatie binnen de soorten, op het niveau van de populaties. Het betreft 4 zware metalen: cadmium, lood (niet essentiële), zink en koper (essentiële metalen). Spinnen zijn goed bruikbaar voor dit soort onderzoek omdat ze niet selectieve predatoren zijn die vooral het ingewanden van hun prooi gebruiken. Daarin worden meer metalen geaccumuleerd dan in het uitwendig skelet dat niet wordt geconsumeerd. Bij de spinnen worden de metalen vooral als conglomeraten in de hepatopancreas opgeslagen. Het onderzoek spitst zich toe op *Pirata latitans*, die als voordeel heeft dat men gemakkelijk de grootte van haar legsel kan schatten. Teneinde de grootte van de belasting met metalen te kunnen duiden worden contaminatie-experimenten uitgevoerd.

Rudy Jocqué stelt een hypothese voor die de complexiteit van het paringsgedrag in het algemeen en van palpen van mannelijke spinnen in het bijzonder moet kunnen verklaren en die hij de naam "mate check" meegeeft. In een kort overzicht van het verschijnsel "female choice" vermeldt hij de verschillende hypothesen die daarmee in verband staan. De nieuwe hypothese gaat uit van de vaststelling dat een verregaande somatische radiatie heeft plaatsgevonden - ontstaan van genera - waarbij de complexiteit van de palpen laag bleef. Alhoewel genera daarop somatisch zeer stabiel bleven (vb. *Storena, Diores, Tenedos, Asteron,* tuinpootjes e.a.) nam de complexiteit van de secundaire genitalia spectaculair toe. Deze kenmerken zouden gekoppeld zijn aan de verborgen eigenschappen (gedrag) van het mannetje die dan tijdens het paringsproces zouden geverifieerd worden: vandaar de naam "mate check". Het zou er om gaan partners te elimineren, bij wie als gevolg van verliesmutaties, cruciale (gedrags-)kenmerken ontbreken die zijn verworven tijdens de laatste stappen in de evolutie van het taxon,. De hypothese kan verklaren waarom bepaalde families met een flexibel paringsgedrag (vb. Saltcidae) waarbij het baltsvertoon een belangrijke plaats inneemt (ten koste van morfologische kenmerken?) soortenrijker zijn dan families waar het "checken" van het mannetje gebeurt op basis van de morfologie van palpen en andere secundaire sexuele kenmerken. Aangezien de complexiteit van de het paringsproces gecorreleerd moet zijn met de graad van specialisatie van de soort, ligt het voor de hand dat groepen met kleinere soorten ook complexere secundaire sexuele kenmerken hebben: een mooi voorbeeld zijn de Linyphiidae met dikwijls ingewikkelde palpen naast een stridulatie-orgaan en gemodifieerde cephalothorax.

Procès-verbal de la 48ième réunion d'ARABEL tenue le samedi 31 janvier 1998 à 14.30h dans les locaux de l'Institut royal des Sciences naturelles de Belgique, rue Vautier 29, 1040 Bruxelles.

La réunion est ouverte avec une démonstration du "web-site" d'ARABEL, préparé par H. Vanuytven qui est dans l'impossibilité d'être présent. Les membres sont unanimes sur la manière professionelle et le bon goût avec lesquels ce "web-ste" a été fait.
Rudy Jocqué présente Tamas Szüts, étudiant à l'université de Joseph Attila, Budapest, qui fait un stage au Musée de l'Afrique Centrale à Tervuren.
Domir De Bakker présente un aperçu de son étude sur l'aranéofaune des forêts en Flandres dont un des buts principaux est de rédiger un index biotique pour l'évaluation des sols forestiers, sur la base de macro-invertébrés. Cette campagne d'échantillonnage fait partie d'un grand programme Européen pour l'inventarisation des forêts. Pour le moment on échantillonne en 40 stations à l'aide de pièges de Barber (168 en total) et des assiettes jaunes. Les araignées sont des objets d'étude choisies dans ce contexte grâce à leur taille relativement élevée, leur écologie bien connue et leur présence sur tout type de sols. L'orateur résume les résultats qu'il a obtenus jusqu'à ce jour et évoque les problèmes qui se posent pour certaines déterminations.
Frederik Hendrickx présente sa recherche sur les métaux lourds chez les araignées. Il s'agit plus spécifiquement d'une étude de la relation entre la contamination du milieu abiotique et celle du milieu biotique, dans ce cas, les araignées. Il fait des estimations des tendances de l'accumulation de 4 métaux lourds : cadmium, plomb (métaux non-essentiels), cuivre et zinc (métaux essentiels). Les araignées sont indiquées pour ce type de recherche puisque ce sont des prédateurs non sélectifs qui consomment surtout la partie interne de leurs proies. Celle-ci accumule plus de métaux que le squelette extérieur qui n'est pas consommé. Chez les araignées les métaux lourds sont accumulés en concentrations granulaires dans l'hépatopancreas. La recherche se concentre sur *Pirata latitans* , une araignée qui a comme avantage qu'elle laisse facilement estimer la taille de sa ponte. Afin de pouvoir apprécier l'importance de l'accumulation en métaux lourds , des expérimentations de contamination sont exécutés.

Rudy Jocqué présente une hypothèse qui devrait pouvoir expliquer la complexité du comportement d'accouplement en général et celle des palpes d'araignées mâles en particulier. Il la nomme "mate check". Il donne un court aperçu sur le phénomène "female choice" et les différentes hypothèses qui le concernent. Le point de départ de la nouvelle hypothèse se trouve dans la constatation qu'une radiation morphologique poussée - mise au point des genres - a pris place tandis que les palpes mâles sont restés relativement simples. Certains genres (par exemple *Storena, Diores, Tenedos, Asteron*, jardipattes) sont restés stables en ce qui concerne la morphologie mais ont développés d'organes sexuels secondaires parfois extrèmement complexes. Ces caractères seraient liés à des caractères cachés (comportement) du mâle, qui sont vérifié pendant l'accouplement, d'où le nom "mate check". La raison d'être de ce méchanisme serait d'éliminer les partenaires qui, par le biais de mutations delétères ont perdu des caractères importants cachés (comportement), acquis lors des dernières étapes dans l'évolution de l'espèce. Cette hypothèse peut expliquer pourquoi certaines familles (p.e. Salticidae) chez lesquelles les danses nuptiales peuvent remplacer à un certain degré les caractères morphologiques du palpe mâle, sont plus diverses que celles chez lesquelles la vérification est basée sur la morphologie des organes secondaires sexuels. Puisque la complexité du procès nuptial doit être correlée avec la spécialisation de l'espèce, les familles dont les représentants sont de petite taille, auront des caractères sexuels secondaires plus complexes. Un bel exemple sont les Linyphiidae qui ont souvent des palpes complexes en même temps qu'un organe stridulatoire et une carapace modifiée.

v.z.w. ARABEL/ARABEL a.s.b.l.

Richtlijnen aan de auteurs:
Manuscripten, bij voorkeur opgesteld in het Nederlands of het Frans, opsturen naar: Redactie Nieuwsbrief ARABEL, p/a Laboratorium voor Ecologie, Ledeganckstraat 35, 9000 Gent
Volg de vorm en indeling van reeds verschenen artikels.
Probeer de tekst op diskette binnen te leveren.

Recommandations aux auteurs:
Les manuscrits, rédigés de préférence en français ou en néerlandais, sont à envoyer à : Rédaction Feuille de Contact ARABEL, p/a Laboratorium voor Ecologie, Ledeganckstraat 35, 9000 Gent.
Présentation du manuscrit : suivez les articles parus dans la feuille de contact.
Envoyez si possible une version du manuscrit sur disquette.

Inhoud - Sommaire

M. JANSSEN

Faunistische bijdrage tot de kennis van de araneofauna van enkele weinig onderzochte regio's in België. Deel 5. West- Limburg 30

F. HENDRICKX

Verslag Arabel-excursies 1997 naar Het Groot-Schietveld, De Goren en Het Goor 37

M. JANSSEN & D. BONTE

Enkele nieuwe en zeldzame spinnen voor Vlaanderen en België (*Araneae*). 48

J. LAMBRECHTS

Enkele interessante spinnenwaarnemingen uit Oost-Brabant 52

Nieuws uit de Vereniging – Vie de la Société 55

(D. Bonte, F. Hendrickx & J.-P. Maelfait, Eds., VII.1998)